

les eines que utilitzem, els catàlegs hauran de ser cada cop més interactius, que permetin no només la gestió de la col·lecció sinó també la gestió de nous serveis remots. Cal que les noves eines s'adaptin a noves casuístiques ràpidament, i sobretot, permetin la gestió de tota l'estructura tecnològica en remot.

5. Pots definir en una frase el repte de futur que creus prioritari?

Cal que les biblioteques preparin i adaptin els seus serveis per a una autèntica col·laboració digital, que faciliti als seus usuaris l'accés obert i en remot als recursos i als coneixements. Amb millors eines, les biblioteques assoliran els seus objectius i podran desenvolupar cada cop més iniciatives. ■



Josep VIVES

Cap del Servei de Biblioteques del
Departament de Cultura de la Generalitat
de Catalunya

josepvives@gencat.cat

@pepvivesbib @bibliotequescat

1. Les biblioteques, arxius i centres de documentació som un servei de primera necessitat? Què podem aportar a la societat en moments d'incertesa i disrupció?

Biblioteques, arxius i centres de documentació sempre són necessaris, cada centre a partir de les seves característiques i funcions. En el cas de les biblioteques públiques, ja ho van ser per a molta gent també durant la crisi econòmica del 2008; en d'altres països, com els EUA, són l'únic servei públic gratuït que ofereix un «tercer» espai i per a algunes persones, el seu «primer» espai.

Com en qualsevol crisi important, les necessitats socials s'han anat articulant basant-se en la coneguda piràmide de Maslow: certament, primer cal satisfer les necessitats que permeten viure en sentit literal (menjar, salut, seguretat, etc.), però a partir del moment en què es va constatar que la crisi sanitària de la covid-19 anava «per llarg» van anar emergint d'altres necessitats, entre elles les culturals i és així que països com Alemanya o Catalunya⁶⁹ van posar la Cultura entre les seves prioritats, en primer lloc per garantir la supervivència del sector i poder disposar de plans específics de rescat i

69. "El Govern declara la cultura bé essencial" [en línia], *Generalitat de Catalunya*, (22 setembre 2020), <<https://web.gencat.cat/ca/actualitat/detall/El-Govern-declara-la-cultura-be-essencial>> [Consulta: 11/01/2021].

Els beneficis que la lectura i la cultura en general han aportat a la ciutadania en les setmanes més dures del confinament són un fet.

també perquè es pogués continuar funcionant amb la màxima «normalitat» possible perquè la pràctica cultural proveeix d'uns beneficis innegables per a moltes persones. Els beneficis que la lectura i la cultura en general han aportat a la ciutadania en les setmanes més dures del confinament són un fet.⁷⁰

2. A l'hora de donar resposta a la ciutadania, en quins aspectes l'administració i els professionals han estat encertats/opor-tuns? Què ha mancat?

El 13 de març, com la pràctica totalitat de la resta del món, vam haver de tancar els edificis de les biblioteques a causa d'una crisi sanitària que posava en risc la vida del conjunt de la població. La nostra generació no havia viscut mai una situació de crisi semblant. Potser el referent històric més proper és del Servei de Biblioteques al Front que es va organitzar durant la Guerra Civil espanyola. Aquest servei que dugueren a terme la Institució de les Lletres Catalanes i el Servei de Biblioteques de la Generalitat republicana no tenia més funció que dur a la línia de foc els llibres i, per tant, la lectura. Aquest cop no ens hem hagut de preocupar per salvaguardar el patrimoni bibliogràfic, per sort no cauen bombes del cel; però, professionals i usuaris de les biblioteques públiques estem vivint una crisi sanitària que ens impedeix oferir i gaudir amb normalitat els serveis bibliotecaris.

Des del mateix moment del tancament i de l'inici del primer confinament, però, el conjunt dels professionals van activar i reforçar tots els mecanismes al seu abast per traslladar a la xarxa d'Internet tot allò que no es podia fer

presencialment. Pràcticament, a la setmana següent la xarxa bullia d'iniciatives locals, regionals i nacionals per tal de continuar oferint serveis de promoció de la lectura i la cultura en general. El nivell de resposta es va adaptar lògicament a l'àmbit d'actuació de cada professional.

A nivell local les biblioteques van col·laborar dins les seves possibilitats amb els serveis que els ajuntaments estaven dissenyant, ja fos distribuint targetes menjadors, cedint les seves impressores 3D per a la fabricació de respiradors o traslladant a la xarxa la seva activitat cultural. El nivell de resposta i de servei va anar augmentant a mesura que es proveïen d'EPIs i protocols de seguretat a totes les biblioteques.

En l'àmbit nacional es treballava per mantenir informades les biblioteques de l'evolució de la situació i es posaven a disposició de les biblioteques eines que les ajudessin a dur a terme els seus projectes. Un dels objectius, que encara és present, és el de facilitar a les biblioteques els protocols i directrius conjuntes que els permetin treballar amb seguretat.

En una crisi sempre manquen moltes coses —temps material, recursos econòmics i humans, mitjans tecnològics, etc.—, però si alguna cosa es pot destacar de la gestió d'aquesta crisi que encara no hem superat és la voluntat de coordinació institucional entre les administracions catalanes amb responsabilitats en la gestió bibliotecària. Aquesta col·laboració institucional ha facilitat molt la feina per poder donar una resposta adequada en cada moment en funció de les circumstàncies. També la cooperació entre les biblioteques ha estat més que notable; de fet, ha estat la clau de l'èxit.

Ara, amb una certa perspectiva des de l'inici del confinament constatem un fet del qual ens vam començar a adonar després del temporal Glòria durant el gener del 2020: la necessitat de disposar de convenis de col·laboració i protocols d'actuació amb els diferents serveis que es mobilitzen en cas de situació d'emergència (Creu Roja, Protecció Civil, serveis socials,

70. "La lectura en tiempos de covid" [en línia], *Asociación de Editores de Madrid*, (abril 2020), <<https://www.editoresmadrid.org/wp-content/uploads/2020/05/LA-LECTURA-EN-TIEMPOS-DE-COVID-19.pdf>> [Consulta: 11/01/2021].

etc.). Érem conscients que els serveis digitals que estàvem oferint no arribaven a segments concrets de la població. En situacions complexes, més enllà d'accions locals i individuals de difícil dimensionament al conjunt del país, cal tenir accés a les xarxes que tenen recursos humans desplegats pel territori i que tenen els coneixements i materials necessaris d'interacció. No era el cas del sector bibliotecari, ni cultural en general. No es disposava de material sanitari suficient ni de protocols d'actuació, de manera que van passar unes setmanes fins que no es va poder començar a treballar per oferir serveis dirigits a col·lectius específics com biblioteques de centres penitenciaris, pavellons sanitaris i socials, etc. Tot i això, des del començament de la crisi sanitària es va contactar amb els responsables dels serveis sanitaris i socials perquè disposessin dels serveis bibliotecaris que els fossin necessaris i que en aquells moments els poguéssim oferir.

3. Durant el confinament, quina ha estat la resposta del vostre o dels vostres equipaments? Quines iniciatives heu posat en marxa?

La gestió de l'actual crisi sanitària no va arrencar de fet el 13 de març ni amb el confinament, ja que feia dies que seguia amb preocupació l'evolució sanitària. Havíem rebut informacions de biblioteques que donaven serveis a hospitals que els recomanaven no anar-hi per precaució. A partir d'aquell moment es va crear un grup de treball permanent entre la Gerència de Serveis de Biblioteca de la Diputació de Barcelona, el Servei de Biblioteques de la Diputació de Girona, el Consorci de Biblioteques de Barcelona i el Servei de Biblioteques del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya per tal de canalitzar totes les informacions i consensuar les accions a dur a

Si alguna cosa es pot destacar de la gestió d'aquesta crisi que encara no hem superat és la voluntat de coordinació institucional entre les administracions catalanes amb responsabilitats en la gestió bibliotecària.

terme, la primera i més dura de prendre fins ara, el tancament de les biblioteques.

Aquest grup de treball formalitzaria la seva col·laboració mitjançant el que es va denominar posteriorment *Aliança institucional per a la prestació dels serveis bibliotecaris bàsics i el foment de la lectura*.⁷¹ La idea era molt clara: s'estava vivint una crisi de país i, per tant, les solucions havien de ser conjuntes: cada institució dins del seu àmbit d'actuació, però amb la voluntat clara de treballar per tot el territori. En els moments més intensos de la gestió de la crisi s'ha comptat també amb la participació de la Biblioteca de Catalunya i del Consorci de Biblioteques Universitàries de Catalunya.

En aquest context la primera tasca va estar centrada a usar les xarxes socials i les eines d'Internet. En primer lloc, per mantenir informades les biblioteques sobre la situació i les mesures a adoptar en temes de seguretat; en segon lloc, per mantenir el màxim de serveis possibles, especialment la biblioteca digital eBiblioCat, que sabíem que esdevindria una eina estratègica per mirar de compensar el tancament de les biblioteques.⁷² La col·lecció disponible es va ampliar mitjançant aportacions de la Generalitat i de la Diputació de Barcelona i es va facilitar en molt pocs dies l'accés universal a qualsevol resident a Catalunya encara

71. "Aliança institucional per a la prestació dels serveis bibliotecaris bàsics i el foment de la lectura" [en línia], *Govern de la Generalitat de Catalunya*, (23 març 2020), <<https://govern.cat/salaprensa/notes-premsa/383560/alianca-institucional-prestacio-dels-serveis-bibliotecaris-basics-foment-lectura>> [Consulta: 11/01/2021].

72. "La lectura en format digital arriba a 65.000 usuaris de les biblioteques públiques de Catalunya durant el període de confinament" [en línia], *Biblioteques públiques de Catalunya, Generalitat de Catalunya*, (11 juny 2020), <<https://biblioteques.gencat.cat/ca/detalls/Noticia/La-lectura-en-format-digital-arriba-a-65.000-usuaris-de-les-biblioteques-publices-de-Catalunya-durant-el-periode-de-confinament>> [Consulta: 11/01/2021].

que no tingués carnet de biblioteca gràcies a una eina tecnològica proposada per la Gerència de Serveis de Biblioteca de la Diputació de Barcelona i la seva posada a disposició del Departament de Cultura.

Aquesta col·laboració institucional continua vigent actualment per intentar adoptar les mesures necessàries perquè les biblioteques disposin del màxim nombre de recursos possibles i també per treballar els protocols i mesures de seguretat que garanteixin a totes les poblacions unes biblioteques segures. Al mateix temps, fa la interlocució amb d'altres administracions o entitats per mirar de consensuar les mesures legals que tenen afectació en l'àmbit bibliotecari.

En el marc d'aquesta unitat d'acció, les biblioteques públiques catalanes han impulsat clubs de lectura virtuals,⁷³ activitats de foment de la lectura a través d'Internet, ja sigui amb programes propis o amb la contractació de professionals de la narració oral, artistes teatrals o musicals, etc. Les biblioteques, dins les seves possibilitats i de les diferents condicions sanitàries locals han prestat també serveis a col·lectius que per la seva situació personal o social no podien accedir a la lectura.⁷⁴

Cal explicar també que durant el confinament domiciliari, els professionals van fer un esforç ingent per seleccionar i executar el pressupost anual en molt poc temps per tal de cursar comandes a llibreries i distribuïdors,

El desenvolupament de serveis en clau híbrida serà segurament la clau de l'èxit del futur.

de manera que el sector va rebre els primers ingressos durant el confinament gràcies a la seva feina. Només la inversió del Departament de Cultura per aquest concepte ha estat de 3,23 milions d'euros per a la compra de llibres en català i occità.⁷⁵ Cal sumar-hi l'1,7 M€ destinats també pel Departament de Cultura als municipis per a la compra de llibres i diaris. D'altres institucions, com l'Ajuntament de Barcelona⁷⁶ o la Diputació de Barcelona⁷⁷ han destinat també partides addicionals a les biblioteques per reforçar el sector del llibre. En paral·lel, s'intentava per tots els mitjans possibles dur a la xarxa les activitats culturals que no es podien fer presencialment, com el projecte 78 rpm⁷⁸ del Servei de Biblioteques de la Diputació de Girona. Les biblioteques públiques també es van sumar a les diferents iniciatives del sector per promoure la compra de llibres a les llibreries durant Sant Jordi (abril i juliol).

A partir del juny del 2020 el repte era recuperar progressivament els serveis en un entorn prou difícil, encara amb mancances d'EPi i altres materials i un marc normatiu i de protocols que no estaven consolidats. Tot i això, el

73. "Les biblioteques públiques impulsen les comunitats de lectors mitjançant una aplicació per a dispositius mòbils" [en línia], *Biblioteques públiques de Catalunya, Generalitat de Catalunya*, (20 abril 2020), <<https://biblioteques.gencat.cat/ca/detalls/Noticia/Les-biblioteques-publicues-impulsen-les-comunitats-de-lectors-mitjançant-una-aplicacio-per-a-dispositius-mobils>> [Consulta: 11/01/2021].
74. "El Departament de Cultura lliura materials de lectura als centres penitenciaris i centres d'educació juvenil" [en línia], *Biblioteques públiques de Catalunya, Generalitat de Catalunya*, (6 maig 2020), <<https://biblioteques.gencat.cat/ca/detalls/Noticia/El-Departament-de-Cultura-lliura-materials-de-lectura-als-centres-penitenciaris-i-centres-deducacio-juvenil>> [Consulta: 11/01/2021].
75. "El Departament de Cultura amplia en un milió d'euros el fons perquè les biblioteques adquireixin novetats bibliogràfiques en català" [en línia], *Biblioteques públiques de Catalunya, Generalitat de Catalunya*, (10 setembre 2020), <<https://biblioteques.gencat.cat/ca/detalls/Noticia/El-Departament-de-Cultura-amplia-en-un-milio-deuros-el-fons-perque-les-biblioteques-adquireixin-novetats-bibliografiques-en-catala>> [Consulta: 11/01/2021].
76. "Dotació extraordinària d'1 milió d'euros per a la compra de llibres a les llibreries" [en línia], *Biblioteques de Barcelona, Ajuntament de Barcelona*, (2020), <https://ajuntament.barcelona.cat/biblioteques/ca/noticia/la-dotacio-extraordinaria-d1-milio-deuros-per-a-la-compra-de-llibres-a-les-llibreries-de-la-ciutat-es-posa-en-marxa_969814> [Consulta: 11/01/2021].
77. "La lectura més a prop" [en línia], *Diputació de Barcelona*, (11 novembre 2020), <<https://www.diba.cat/sala-de-premsa/-/la-lectura-m%C3%A9s-a-prop>> [Consulta: 11/01/2021].
78. "El projecte «78 RPM. Foment de la Música a les biblioteques» de la Diputació de Girona reprèn la programació" [en línia], *Diputació de Girona*, (10 novembre 2020), <<http://www.ddgi.cat/web/noticia/10077/el-projecte-78-rpm-foment-de-la-musica-a-les-biblioteques-de-la-diputacio-de-girona-repren-la-programacio>> [Consulta: 11/01/2021].



conjunt de les biblioteques han estat capaces de retornar una certa *normalitat* a la ciutadania.

En aquesta segona onada i amb el tancament d'altres serveis culturals, les biblioteques públiques han seguit obertes, tot i que amb restriccions en la prestació del servei,⁷⁹ un missatge inequívoc de la importància d'aquests equipaments per a la vida diària i de la capacitat dels seus professionals per gestionar els riscos.

Malauradament això no s'ha acabat. Fins que no hi hagi una vacuna efectiva i desaparegui el risc de pandèmia continuarem patint oscil·lacions en les corbes de contagi i això ens obligarà a prendre les mesures necessàries per tal de continuar garantint la seguretat dels professionals i dels usuaris.

Hem après molt, però, des de l'inici de la pandèmia. Treballar a Internet ja no resulta tan complicat, disposem de mesures de protecció i de protocols de seguretat consolidats que

poden garantir la prestació de serveis presencials, tot i els canvis de la situació sanitària, i la voluntat de servei dels professionals de les biblioteques és ara més forta que mai.

4. Quins canvis ens hem de plantejar les biblioteques, els arxius i centres de documentació per afrontar els nous escenaris amb garanties, en relació amb els perfils professionals, els serveis i les eines que utilitzem?

Quan vius dins d'una crisi, allò prioritari és superar-la i això fa necessari estar preparat per canviar els plans l'endemà si la situació ho requereix, per molt que ens pesi. La realitat és tossuda i el context és molt difícil. A partir d'aquí és molt important desenvolupar competències en relació amb la gestió de la incertesa. És desesperant, molt, haver de prendre decisions quan tens més incògnites que certes i quan el context es mou constantment; en

79. "Les biblioteques públiques continuaran garantint l'accés a la lectura mitjançant els seus serveis de préstec" [en línia], *Biblioteques públiques de Catalunya, Generalitat de Catalunya*, (1 novembre 2020), <<https://biblioteques.gencat.cat/ca/detalls/Noticia/Les-biblioteques-publicues-continuaran-garantint-lacces-a-la-lectura-mitjancant-els-seus-serveis-de-prestec>> [Consulta: 11/01/2021].

aquests casos no hi ha més solució que treballar sobre possibles escenaris i fer una avaluació del risc de cadascun dels escenaris assumint que totes les opcions possibles tenen riscos, riscos que poden tenir efectes letals. Hom podria pensar que amb la pandèmia tot tornarà a la normalitat... Ens atrevim a pensar que la necessitat de continuar gestionant amb poques certeses i moltes incògnites perdurarà.

És fàcil preguntar-nos què ens agrada més, si Beatles o Stones, si Domingo o Carreras... si serà presencial o virtual. De la pandèmia hem après que el digital és imprescindible per mantenir els serveis, però també que el presencial és necessari i desitjat pels nostres usuaris. El digital ens ajudarà a sumar i fer serveis d'una altra manera, però la presencialitat i el desig de contacte humà ha esdevingut un valor a l'alça després d'aquesta experiència. Al nostre entendre hem de continuar dedicant esforços a preguntar als usuaris pel seu present, perquè això ens donarà la clau de com serà el futur, els nostres usuaris en indiquen dia a dia què prefereixen... La suma global és tot, però cadascú en vol només una part. El desenvolupament de serveis en clau híbrida serà segurament la clau de l'èxit del futur.

Caldrà aprofundir també en la creació de xarxes robustes de col·laboració amb d'altres serveis ciutadans que tenen per objectiu principal minimitzar els efectes de la desigualtat i de les diferents barreres que actualment existeixen. Aquí la biblioteca hi té un paper fonamental desenvolupant projectes d'inclusió social amb els responsables d'aquestes polítiques.⁸⁰

No ens podem estar tampoc de reclamar que la cultura per si mateixa és social, la pràctica i l'accés a la cultura desenvolupa la persona, la pot arribar a fer més crítica, més comprensiva... més humana? La cultura és segurament allò que més diferencia la nostra espècie de les altres. La biblioteca és una de les portes a través de la qual s'entra en aquesta dimensió social de la cultura, segurament la primera porta d'entrada, i més inclusiva, per a la majoria. Tinguem-la sempre ben oberta!

5. Pots definir en una frase el repte de futur que creus prioritari?

Isabel Allende sempre ho explicarà millor: «Memoria selectiva para recordar lo bueno, prudencia lógica para no arruinar el presente, y optimismo desafiante para encarar el futuro.» ■

80. "L'Ajuntament destina 825.000 € a comprar tauletes per a alumnes confinats" [en línia], *betevé*, (15 octubre 2020), < <https://beteve.cat/politica/ajuntament-825000-euros-comprar-tauletes-alumnes-confinats/> > [Consulta: 11/01/2021].